

**Lakivaliokunnan mietintö n:o 21 hallituksen esityksestä laeiksi
elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä ja mark-
kinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunta on 11 päivänä toukokuuta 1993 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 39.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväkseen myös eduskunnan 14 päivänä huhtikuuta 1993 valiokuntaan lähettämän ed. S-L. Anttilan toivomusaloitteen n:o 5 yrittäjän sopimussuojan parantamista koskevan esityksen antamisesta.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Risto Talaranta oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Kristian Tammivuori kauppa- ja teollisuusministeriöstä, varapuheenjohtaja Matti Kurri markkinatuomioistuimesta, johtaja Rauni Hagman kilpailuvirastosta, kuluttaja-asiamies Erik Mickwitz kuluttaja-asiamiehen toimistosta, osastopäällikkö Antti Neimela Keskuskauppakamarista, johtaja Rauno Vanhanen Suomen Yrittäjien Keskusliitto SYKL:sta, lakimies Risto Airikkala Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, varatuomari Anna Lundén Pienteollisuuden Keskusliitosta, asianajaja Marja Tommila Suomen Asianajajaliitosta, toimitusjohtaja Veikko Ahola ja yrittäjä Kari Aalto Suomen Bensiinikauppiaitten Liitosta, varatuomari Matti Peltola ja koneyrittäjä Seppo Puhaka Koneyrittäjien liitosta, Metsäalan Kuljetusyrittäjät ry:n toiminnanjohtaja Heikki Parkkonen Suomen Kuorma-autoliitosta, lakimies Terttu Uski ja Tehdaspuu Oy:n lakimies, varatuomari Tero Ollila Metsäteollisuus ry:stä sekä professori Thomas Wilhelmsson ja yrittäjien sopimuslautakunnan entinen puheenjohtaja, professori P. J. Muukkonen.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki, jonka tarkoituksena on erityisesti pienten yritysten suojaaminen kohtuuttomia sopimusehtoja vastaan. Elinkeinonharjoittajien välisissä

sopimuksissa ei saisi käyttää ehtoa, joka on sopimuksissa toisena osapuolena olevien elinkeinonharjoittajien kannalta kohtuuton ottaen huomioon toisena osapuolena olevien elinkeinonharjoittajien heikommasta asemasta johtuva suojan tarve. Käytännössä laki tulisi sovellettavaksi etupäässä suurten ja pienten yritysten välisissä sopimussuhteissa.

Markkinatuomioistuimien voisi kieltää elinkeinonharjoittajaa jatkamasta kohtuuttoman ehdon tai siihen rinnastettavan ehdon käyttämistä. Kieltoa olisi yleensä tehostettava uhkasakolla. Kieltoa koskeva asia tulisi vireille markkinatuomioistuimessa elinkeinonharjoittajien etujen valvomiseksi toimivan rekisteröidyn yhdistyksen hakemuksella. Hakemuksen voisi tehdä myös elinkeinonharjoittaja, johon sopimusehdon käyttö kohdistuu.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan heti niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista on pitänyt hallituksen esitystä sisällöltään ristiriitaisena kilpailunrajoituksista annetun lain kanssa. He ovat vaatineet sopimusehtojen sääntelyä koskevan lakiehdotuksen selkeyttämistä siten, että sen soveltaminen olisi toissijaista kilpailunrajoituslain kieltoasäännöksiin ja kilpailuviranomaisissa käsiteltäviin prosesseihin sekä kilpailuviraston ja kilpailuneuvoston antamiin päätöksiin nähden.

Hallituksen esityksen perusteluissa on parissa kohdassa viitattu kilpailunrajoituslakiin, mutta esityksessä ei ole tarkemmin pohdittu nyt ehdo-

tetun sopimusehtojen sääntelyä koskevan lain ja kilpailunrajoituslain keskinäistä suhdetta. Valiokunta, saatuaan asiasta lisäselvityksen, esittää näiden lakien keskinäisestä suhteesta seuraavaa.

Käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen ja kilpailunrajoituksista annetun lain lähtökohdat ja tavoitteet ovat täysin erilaiset. Kilpailunrajoituksista annetun lain tavoitteena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelyä koskevan esityksen tavoitteena on kohtuuttomien sopimusehtojen käytön estäminen sellaisissa elinkeinonharjoittajien välisissä sopimussuhteissa, joissa sopijapuolet eivät ole keskenään tasavertaisessa asemassa. Tavoitteet poikkeavat toisistaan eikä niiden välillä ole ristiriitaa. Näkökulma asioihin on erilainen ja sen vuoksi niiden juridinen arviointi lähtee eri perusteista.

Joissakin tapauksissa näiden kahden eri säännösten käyttöala voi kuitenkin olla päällekkäinen. Silloin kun kohtuuttoman sopimusehdon käyttäjä on kilpailunrajoituksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitettussa määräävässä markkina-asemassa, aseman väärinkäyttöön voidaan puuttua kilpailunrajoituslain nojalla. Jos kilpailuneuvosto määrää lopettamaan kohtuuttoman ehdon käytön, tarvetta sopimusehdon käytön kieltämiseen myös markkinatuomioistuimessa ei enää ole.

Tällaiset päällekkäisen toimivallan tapaukset muodostanevat kuitenkin vain pienen osan ehdotetun lain soveltamisalasta, koska käytännössä esiintyneissä tapauksissa elinkeinonharjoittaja ei yleensä ole ollut määräävässä markkina-asemassa, vaikka ao. elinkeinonharjoittaja on ollut ylivertaisessa asemassa sopimuskumppaniinsa nähden. Myöskään kilpailunrajoituksista annetun lain 9 §:ssä olevalla yleislausekkeella ei ole sanottavaa merkitystä kohtuuttomien sopimusehtojen estämisen kannalta, koska pykälän lueteloa on pidettävä tyhjentävänä eikä säännöstä siten voida soveltaa muihin vastaaviin tapauksiin.

Helsingissä 12 päivänä marraskuuta 1993

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Häkämies,

Kilpailuviranomaiset arvioivat kilpailunrajoituksista annettua lakia soveltaessaan asiaa puhtaasti kilpailun turvaamisen kannalta sopimusoikeudellisen kohtuullisuuden arvioinnin jäädessä taka-alalle. Kilpailuviranomaisilla ei myöskään ole kohtuullisuusharkinnan edellyttämää sopimusoikeudellista erityisasiantuntemusta. Markkinatuomioistuimella sitä vastoin on hyvä sopimusoikeudellinen kokemus ja asiantuntemus.

Lakivaliokunta katsoo, ettei kilpailunrajoituksista annettu laki ole riittävä kohtuuttomien sopimusehtojen käytön estämisen kannalta. Hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus on siten tarpeen. Sitä ei myöskään tarvitse muuttaa kilpailunrajoituslain takia, koska nämä eivät ole ristiriidassa keskenään.

Uutta lakia sovellettaessa on kuitenkin otettava huomioon hallituksen esityksen perusteluiden maininta, ettei esityksellä ole tarkoitus kanavoitaa toimivaltaa markkinatuomioistuimelle kilpailunrajoituslain soveltamisalaan kuuluvissa kysymyksissä, joissa toimivaltaisia viranomaisia ovat lähinnä kilpailuvirasto sekä kilpailuneuvosto. Ao. viranomaisten keskinäisen toimivallan selvittämiseksi markkinatuomioistuin voi pyytää kilpailuvirastolta lausunnon, jos on syytä epäillä, että käsiteltävänä oleva sopimusehto rajoittaa kilpailua vahingollisella tavalla.

Toivomusaloitteen valiokunta ehdottaa tarpeettomana hylättäväksi, koska hallituksen esitys toteuttaa aloitteen sisällön.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin muuttamattomina.

Lisäksi valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että toivomusaloite n:o 5 hylättäisiin.

Lehtinen, Mölsä, Polvi, Rossi, Savela, Suhola, Tykkyläinen, Viljanen ja Vuoristo.